

## Wetenschap en Methodieontwikkeling, een inleiding op de VCW studiemiddag 23 maart 2011

“Is het eigenlijk wel inspirerend om het op de VCW dag over wetenschap te hebben?”, zo vroeg ik me in de voorbereiding op deze dag af. Inmiddels hebben we een traditie van Ammy van Heusdenlezingen, waarin elk jaar weer boeiende onderwerpen en inspirerende lezingen te berde werden gebracht. Dit jaar heeft het bestuur voor deze studiemiddag een ander programma: wetenschap en methodieontwikkeling. De gemiddelde contextuele werker houdt niet van tabellen en statistiekprogramma's als SPSS, nee, geef haar of hem liever een casus met complexe familieverhoudingen, dat opent de pavlovianse speekselklieren, daarvan loopt het contextuele water pas echt in de mond. Waarom dan toch iets over wetenschap vandaag. In een houtskoolschets wil ik met de kennis, die ik op dit gebied heb, enkele inleidende opmerkingen over maken en mijn verhaal zal uitlopen op een oproep aan jullie als contextueel werkers en contextueel therapeuten om actief je plek in te nemen in de kwaliteitsontwikkeling van de contextuele hulpverlening.

1. Een belangrijke motivatie om ons met wetenschappelijke verankering bezig te houden is ons voorgehouden door Nagy zelf. Hij heeft zich in zijn werk bezig gehouden met de beschrijving van zijn praktijk. Hij verhiel zich tot andere onderzoekers en dat alles vanuit de motivatie: wat is helpend voor de patiënten, hoe wordt hun lijden verlicht. De vrucht van zijn onderzoekende geest bestaat uit het omvangrijke werk, het contextuele gedachtegoed, waarmee hij ons verrijkt heeft. Nagy zocht naar „evidence” naar dat wat werkzaam is in de hulpverlening. Zijn werk laat zich ook lezen als een ontwikkelingsgeschiedenis van zijn denken. Aandacht voor de wetenschappelijke ontwikkeling betekent: aandacht voor de kwaliteit van werken en daarmee in diepere zin: het betekent recht doen aan hen, die onze hulp zoeken. Misschien is dat wel de beste - ethische- reden om ons hiermee bezig te houden.

2. Daar hebben we meteen een belangrijke toetssteen voor de kwaliteit van ons werk: wat is de opvatting van cliënten erover. Hans van Ewijk, Hoogleraar Social Work geeft aan: *“De validering ligt niet in een geobjectiveerde, algemeen geldige waarheid, maar in een toepasbare, herkende en erkende kennis door de betrokkenen”.* (van Ewijk, 2010) Kortom: cliënten, patiënten, of hoe we afnemers van onze hulp ook noemen, hebben een belangrijke en beslissende stem in de kwaliteit van de hulpverlening en zij vormen een toetssteen van het nut en de waarde van onderzoek.

3. In het hulpverleningsveld, met name in de jeugdzorg wordt veel gesproken over Evidence Based Practice (EBP), een ontwikkeling, die vanuit de medische wereld is overgekomen. Het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) heeft een databank met bewezen effectieve interventies. Methoden van hulpverlening die werken. Uiteindelijk hangt daar dan weer een zak met geld aan. Als je volgens een bewezen effectieve methode werkt, dan ontvang je subsidies. Het kost veel werk en zweetdruppels om een methode

of je werkwijze daarop geplaatst te krijgen. Ook binnen het contextuele veld zijn er pogingen ondernomen, maar die hebben (nog) niet tot het gewenste resultaat geleid. Het blijkt lastig om de beroepsopgaven die cliënten met complexe problemen aan ons stellen te reduceren tot een herhaalbaar stappenplan. Evidence based werken als norm krijgt meer en meer de trekken van een Procrustesbed, waarnaar de werkelijkheid zich dient te voegen. Onlangs verscheen er een kritische studie onder de veelzeggende titel *‘de bijziendheid van evidence based practice’* (Steyaert, van den Biggelaar & Peels, 2010).

In zijn inaugurele rede geeft van Ewijk zijn visie: *‘de mogelijkheden om daardoor menselijk gedrag en menselijke verhoudingen te doorgronden, te begrijpen en te voorspellen zijn echter beperkt (Schon, Morin in: v. Ewijk, 2010). Menselijk gedrag, de dagelijkse complexiteit en menselijke verhoudingen zijn per definitie maar in geringe mate los van de context te onderzoeken en lenen zich maar matig voor voorspelbaarheid en objectiveerbaarheid’* (v.Ewijk 2010).

Van Rhijn en Meulink-Korf (2002) bekritisieren de tendens naar evidence based werken vanuit een ethisch standpunt: *“het criterium van meetbare effectiviteit, hoe wetenschappelijk het lijkt en voor sommige situaties is, is dan ook problematisch wanneer je van de veelvormigheid van menselijk leven en lijden en de uniciteit van de persoonlijke levensgang wilt uitgaan”*(2002). Hanneke Meulink stimuleert ons in de werkgroep wetenschap en methodiekontwikkeling te zoeken naar onderzoeksmethoden, die recht doen aan de complexe werkelijkheid, in plaats van ons toe te wenden tot een reductionistische visie.

Daarin bevinden we ons ook in gezelschap van Nagy. Zijn model van de vier dimensies is geen reductionistisch schema, maar een manier om de veelzijdigheid van de relationele werkelijkheid te benadrukken. Ik wil hier overigens niet de waarde van Evidence Based werken niet betwifelen, maar wel de dominantie.

4. Contextueel werkers kunnen hun winst doen met wetenschapsontwikkeling. Een van de valkuilen van het contextueel werken ligt in de idealisering van de werkelijkheid. Contextueel werkers en therapeuten kunnen ook zijn als de reus Procrustes en de werkelijkheid van de cliënten oprekken of inkorten met contextuele woorden: *‘dit is onzichtbare loyaliteit’* of: *‘dat is een geparentificeerd kind’* en soms wordt daaraan toegevoegd: *‘een typisch perfect kind’*. Ik maak er natuurlijk een karikatuur van, maar helemaal bezijden de waarheid is het ook weer niet. Er is een sterke neiging om de contextuele woorden als een *verklaringsmodel* van de werkelijkheid te gaan zien en dat leidt ons af van waar het werkelijk om gaat: zoeken naar recht, naar betrouwbaarheid en humaniteit in relaties.

Het is van belang om onze eigen paradigma's onder de loep te nemen. Hanneke Meulink wees ons in de werkgroep de richting: *‘hoe kunnen we een buitenstaanderpositie ontwikkelen’*. Kritisch te zijn over onze eigen vooronderstellingen. Overigens hebben we voor een buitenstaanderpositie ook echte buitenstaanders nodig. Onlangs had ik een boeiende discussie -per e mail- met Alice van der Pas, over haar voorstel om het begrip „parentificatie“ op de schroothoop te gooien als een onbruikbaar en te

beschuldigend woord voor ouders. Dat dwong om na te denken over wat ik er zelf van vind, om mijn eigen visie aan te scherpen en te formuleren. Mijn Engelse collega Social Work gaf aan: het is belangrijk om 'researchminded' te zijn, een onderzoekende geest te hebben, open te staan voor wat er aan inzichten is ontwikkeld en daar zelf ook een steen aan bij te dragen.

5. Van Ewijk beweert dat de Nederlandse traditie van Maatschappelijk werk vergeleken bij de internationale tradities nog een slag te maken heeft in het benutten van kennis uit de wetenschap. *'Uitgesproken zwak zijn we in vergelijking met het meeste buitenland in de theoretische verdieping en een effectief benutten van kennis uit de wetenschapsdisciplines'* (van Ewijk, 2010). In mijn waarneming is hierin geen groot verschil is tussen maatschappelijk werk en de Contextueel Werkers. In mijn bezoeken aan de Engelse Social Work universiteit valt me op hoezeer studenten getraind worden om alles wat ze zeggen en beweren te onderbouwen met relevante literatuur. Dat is sterke manier om visie te ontwikkelen, om onderbouwd het gesprek aan te gaan met andere disciplines in de hulpverleningswereld. Kortom, aan theoretische onderbouwing van onze praktijk dienen we zorgvuldig aandacht schenken.

6. Er is geen enkele reden om een „Calimero-gevoel“ te hebben bij de contextuele benadering. Hoewel we niet de dominante beweging zijn in de systeemtherapie of in de psychotherapie, is er een veelheid aan wetenschappelijke publicaties. Vanmiddag zal Ilse Siebesma iets vertellen over de bibliografie, die zij aan het opzetten is. Wanneer we accent leggen op wetenschappelijke ontwikkeling binnen de contextuele benadering, dan begeven we ons in een rijke stroom aan publicaties, die al vele jaren gaande is. We mogen fier zijn op onze traditie en plezier hebben in onze zoektocht.

7. In Social Work is er een debat, waarin de vraag gesteld werd: „*is it an Art or is it a Science?*”, Is het kunst of is het wetenschap. Je kunt je bijvoorbeeld afvragen of de uniciteit van de dialoog eigenlijk wel te onderzoeken is en of je dat moet doen. Reproduceerbaar is het in ieder geval niet. Als contextueel werken alleen kunst zou zijn, dan zouden we ons niet zo bezig hoeven te houden met wetenschap. Mijn standpunt hierin is verbindend: Social Work en naar mijn idee ook contextuele hulpverlening is 'Science based Art', een kunst, die gebaseerd is op onderbouwde inzichten. En ontwikkelde inzichten, die uitgekristalliseerd zijn uit ons intuïtief handelen. Dat heb je nodig voor complexe vraagstukken en verhoudingen.

8. Dit laatste punt leidt me tenslotte naar de spits van mijn verhaal: Goede wetenschap integreert de inzichten uit de wetenschap met de praktische kennis, die aanwezig is bij zoveel hulpverleners. Praktische kennis is een belangrijke vindplaats van wetenschap. 'Tacit knowledge': kennis, die je al handelend opdoet. Dat opent een weg voor onderzoek in de contextuele benadering: onderzoek doen naar de goede praktijken, die in het werkveld aanwezig zijn. Beschrijving van wat er gebeurt, zodat we meer en meer zicht krijgen op de 'art', de kunst van de hulpverlening. We nemen ons vertrekpunt dan in de praktijk: in plaats van Evidence Based Practice richten we ons meer op Practice Based Evidence, onderzoek en beschrijving van de praktijk. In deze lijn doen we onderzoek binnen het lectoraat Jeugd en Gezin aan de Christelijke Hogeschool Ede en in dit veld hebben Wil Hermans en Jeanne van Loon onderzoek gedaan. Naar hun verhaal gaan we nu luisteren, maar niet voordat ik jullie als werkers met veel 'tacit knowledge' heb opgeroepen en uitgedaagd, om jullie grote praktijkkennis te gaan beschrijven in de vorm van casusbeschrijvingen, waarbij geldt: hoe concreter, hoe beter. En de redactie van het vakblad zou ik willen oproepen om ruimte te scheppen voor deze

praktijkbeschrijvingen en de auteurs te begeleiden om hun artikelen op niveau te produceren.

*Kees Verduijn*

*Ede, 16 maart 2011*

*Literatuur:*

- Ewijk, H.van, (2010), Maatschappelijk werk in een sociaal gevoelige tijd. Amsterdam: Humanistics University Press / SWP,
- SteyaertJ., Biggelaar, T van den. & Peels, J. (2010), De bijziendheid van evidence based practice, beroepsinnovatie in de sociale sector. Amsterdam: SWP
- Meulink-Korf, H.,van Rhijn, A.,(2002), De onvermoede derde, inleiding in het contextueel pastoraat, Zoetermeer: Boekencentrum
- Pas, A. van der, (2009), 'Parentificatie' - wat doen we er mee? Lezing Landelijke studiedag 'Omgaan met kinderen in de ouderrol', <http://www.alicevanderpas.nl> (geraadpleegd: 15-03-2011)